

Становище за дисертацията на Десислава Тимчева

„Поетика на пространството

в художественото творчество на Жоао де Мело“

от доц. д-р Морис Фадел,

Нов български университет

Дисертацията на Десислава Тимчева „Поетика на пространството в художественото творчество на Жоао де Мело“ се обръща към една тема – тази за пространството в литературата – която от една страна има традиции в литературознанието и авторитетни текстове, които я интерпретират, но, от друга страна, все пак си остава само тема, само литературоведски мотив, не се очертава като важен елемент от обсъждането на литературата. Дисертацията на Тимчева успява да постави пространството в центъра на разговора за произведенията на португалския писател Жоао де Мело, да покаже убедително, че без анализа на тази категория ние ще се разминем с тях. Така тя индиректно ни кара да се замислим дали не пропускаме нещо значимо в литературата, когато не се спираме на пространството в текста или го разглеждаме като второстепенен въпрос.

Първата глава на дисертацията съвсем закономерно се спира на традициите на изследване на пространството в литературознанието. Тук проличава умението на докторантката извежда взаимовръзката между възгледите за литературното пространство на литературоведа, който коментира, и неговите общи идеи за

особеностите на литературата и литературното произведение. Добре са открити разликите и приликите между класическата и посткласическата наратология. Смятам, че акцентът в първа глава върху анализа на философските представи за пространството в периода от феноменологията до Фуко дава на литературоведските концепции за пространство необходимия контекст, в който не се полагат (защото литературознанието не е част от философията), а с който се да се оглеждат и съизмерват. Радващо е, че докторантката обръща внимание на българското присъствие в осмислянето на литературното пространство в лицето на изследванията на Маргарита Серафимова.

Първа глава не е само теоретично въведение в идеите за литературното пространство. Тя има и своя собствена „сюжетна интрига“. На редица места докторантката подчертава, че всъщност говорейки за пространството литературоведите пренебрегват неговата значимост, като го виждат като зависимо от други категории. Хронотопът на Бахтин, както твърди Д. Тимчева, не равнополага пространство и време в единно понятие, а привилегирова времето. Цялата останала част на дисертацията като че се опитва да коригира тази несправедливост спрямо пространството, да ни накара да мислим неговите собствени потенци в литературните текстове.

Втора е посветена на физическото пространство в произведенията на Жоао де Мело. Разгледани са островът, морето и градът. Разликата между тях е търсена по линията „човешко - нечовешко“. Островът и градът са места на човешкото и затова Д. Тимчева правилно ги свързва с преживяванията на персонажите. Анализът на отношението между героя и пространството е едно от постиженията на дисертацията. Д. Тимчева не търси йерархично отношение между психологическото преживяване на пространството и неговото фактическо съществуване. Според нея, една от чертите на прозата на Де Мело е тъкмо вниманието и към двете. Пространството на нечовешкото, на морето, пък е свързано с една херменевтична трудност. Как да говорим за него, след като този,

който говори е човек, и заплашва да го „зарази“ със своята природа? Според докторантката Жоао де Мело решава тази трудност, като се обръща към „ненашия“, нечовешкия характер на морето посредством тропите. Тропите дават възможност да се запази многозначността, т.е., неяснотата, „чуждостта“ представяното.

В трета глава от физическото пространство в текстовете на Жоао де Мело се преминава към социалните и политическите пространства. Тази глава е интересна, защото показва как местата, които в предишната част на труда са били разглеждани като лишени от досега на обществените процеси, сега се изпълват със социални смисли. Акцент в главата е съвременната тема за мигранта. Д. Тимчева успява да ни приближи до драматизма на въпроса дали е възможно човек да напусне родното пространство, не е ли физическото му изоставяне всъщност по-силно „прилепване“ към него. Впечатление прави анализа на корабното пространство като своеобразна ничия територия между своето и чуждото.

Интересна е и четвъртата, последна глава в дисертацията, която се спира на психологическите измерения на пространството в произведенията на Де Мело. Тук анализът се насочва към такива по-малко коментирани теми като любовното пространство и към схващането на човешкото тяло като пространство. Подходът на Фуко към пространството също е ефективно приложен и е довел до любопитни интерпретативни резултати.

Библиографията към дисертацията, включваща 115 заглавия, е внимателно подготвена и дава възможност да се види сериозността на извършената предварителна работа към изследването.

Убедено апелирам за това на Десислава Тимчева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология, научна

специалност Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия
(Португалска литература, XX – XXI в.).

30. 11. 2020 г.

С уважение: доц. д-р Морис Фадел